

*О. М. Мартиненко,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту та публічного управління,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ

*О. Martinenko,
candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Management and Public Administration,
Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University*

DIRECTIONS FOR PROMOTING YOUTH EMPLOYMENT IN DEVELOPED COUNTRIES

Визначено проблеми молодіжної зайнятості в розвинутих країнах. Проаналізовано сучасні інформативні індикатори молодіжного ринку праці, які є випробувальними в практиці розвинутих країн. Розглянуто напрями регулювання забезпечення зайнятості молоді, які можна поділити нормативно-правові, фінансово-економічні та мотиваційні.

The problems of youth employment in the developed countries are determined. The modern informative indicators of the youth labor market, which are promising in the practice of developed countries, are analyzed. Are considered directions of regulation of providing employment of youth, which can be divided into regulatory, financial, economic and motivational.

*Ключові слова: молодь, зайнятість, безробіття, молодіжний ринок праці.
Key words: youth, employment, unemployment, youth labor market.*

ВСТУП

Підвищення рівня зайнятості серед молоді, покращення її якісних характеристик є важливою передумовою економічного розвитку країни, каталізатором перебігу економічних процесів як на регіональному, так і на державному, а відповідно і на міжнародному рівнях. У зв'язку з цим економічно розвинені країни і міжнародні організації відносять проблеми молодіжної зайнятості до тих, вирішення яких впливає на забезпечення соціально-економічної стабільності суспільства.

Однією з головних проблем сучасної молоді в різних країнах світу є зниження рівня її зайнятості на ринку праці. Згідно зі звітом Міжнародної організації праці (МОП) "Глобальні тенденції зайнятості серед молоді — 2016", рівень безробіття серед молоді у світі в 2016 р. дорівнював 18,6 %, а в розвинутих країнах — 19,1 % відповідно. В деяких європейських країнах рівень безробіття серед молоді занадто високий. Наприклад, в Іспанії у 2016 р. безробітними є близько половини економічно активної молоді [5].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На сучасному етапі дослідження проблеми зайнятості серед молоді в розвинутих країнах залишається досить актуальним, про це свідчать численні праці та статті таких науковців, як: Е. Лібанова, О. Грішнова, І. Боднар, І. Петрова, В. Близнюк, Ю. Маршавін, М. Махсма, М. Корчун, І. Моторна, О. Павловська, Ю. Краснов, О. Терещенко, Н. Гаркавенко та інші.

Багато уваги науковцями приділено виявленню соціальних проблем сучасної молоді, специфічних особливостей регіональних молодіжних сегментів ринку праці та чинників, які впливають на їх формування та розвиток; визначенню ролі підприємництва для розвитку ринку робочої сили, розробці пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання розвитку ринку праці та ринкового механізму формування заробітної плати шляхом зниження безробіття; оцінці ефекту від реалізації заходів зі сприяння зайнятості молоді [2—3].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданнями статті є:

— визначити основні напрями забезпечення зайнятості молоді в розвинутих країнах;

— розглянути систему сучасних інформативних індикаторів молодіжного ринку праці;

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Молодь завжди втілювала майбутнє людства. Разом з тим, намагаючись брати повноцінну участь у житті суспільства, молоді люди, з одного боку, прагнуть якнайшвидше вписатися в існуючий порядок, соціалізуватися, а з другого боку, — як основний людський ресурс розвитку країни виконують роль рушійної сили, що тяжіє до перетворень усталеного порядку, є провідником соціальних змін, економічного розвитку і технічного прогресу.

Молоді люди більше піддаються і зовнішнім, і внутрішнім впливам щодо ситуації із забезпеченням її зайнятості як продуктивнішої частини населення. В теперішній час спостерігається така ситуація, що в умовах нестабільності молоді робітничі кадри можуть бути скороченими з підприємств через брак відповідного досвіду (до 10—20%), працівники фінансових установ — через зменшення обсягу операцій та зниження рівня доходу (до 9—12%), менеджери середньої ланки — через оптимізацію організаційних структур суб'єктів господарювання, що пов'язано із уповільненням темпів ділової активності (до 8—10%) і т.д. [3].

Безробіття приводить до негативних соціальних та економічних наслідків. Соціальні наслідки безробіття викликають напруження в суспільстві, оскільки незайняті є нестабільною категорією населення. Професійна дискваліфікація молоді у стані тривалого безробіття зменшує їх конкурентоздатність, що є причиною ускладнень при подальшому працевлаштуванні, зниження якості робочої сили та продуктивності суспільного виробництва. Як наслідок, у безробітній молоді знижується мотивування до суспільно корисної праці.

Невирішені проблеми працевлаштування молоді призводять до зростання безробіття та зниження рівня життя; поширення пасивних (утриманство), нерегламентованих (тіньова зайнятість) та деструктивних (кримінал) моделей поведінки; спонукають до зовнішніх трудових міграцій; спричиняють психологічні зміни (втрата мотивації до праці, зміну структури ціннісних орієнтацій і падіння престижності легальної зайнятості) [5].

Зміни, що відбуваються у світі, вимагають істотної модернізації напрямів регулювання взаємодії освіти та ринку праці. Одним з основних чинників забезпечення економіч-

ного зростання є інвестиції в освіту, якість управління країною та компаніями, кількість і якість людських ресурсів, зайнятих у галузях знання [1].

У зв'язку з цим в розвинутих країнах світу проблеми, пов'язані із регулюванням процесу підготовки конкурентоздатних, кваліфікованих спеціалістів, підвищення їх професійного рівня відповідно до умов ринкової економіки, визначаються як пріоритетні, які безпосередньо пов'язані з економічним і культурним розвитком, соціальною стабільністю будь-якої держави. Вчені, які проаналізували світову практику регулювання взаємодії ринку праці і системи професійної освіти, виділяють такі напрями: організаційний, правовий, фінансовий.

Люзія, що вільний ринок є самодостатнім, давно минула. Історія підтверджує, вважає Грішнова О., "що стихійність у розвитку залишає після себе все більше і більше провалів. Тому всі країни світу, незалежно від рівня соціально-економічного розвитку, так чи інакше намагаються втрутитися у перебіг ринкових процесів" [2]. У США та Японії державні органи є рівноправними соціальними партнерами разом із бізнесом та навчальними закладами стосовно забезпечення взаємодії освіти і ринку праці, "оскільки функціонування саме цих сфер неодмінно має свої негативні соціальні наслідки, а якраз соціальні питання ринок не вирішує" [4].

Одним із найважливіших напрямів регулювання взаємодії освіти і ринку праці є проведення політики управління людськими ресурсами, випереджальне формування кадрового потенціалу, що забезпечить у майбутньому можливість для певної країни успішно конкурувати на світових ринках.

Проблемі молодіжної зайнятості приділяється серйозна увага в програмах міжнародного розвитку, вона посідає одне з центральних місць в Цілях розвитку тисячоліття, ухвалених ООН. Її важливість була в черговий раз підкреслена на засіданнях високого рівня основної сесії Економічної і соціальної ради ООН 2016 року, на яких глави делегацій підтвердили зобов'язання "враховувати питання молодіжної зайнятості в програмах і стратегіях національного розвитку; розробляти політичні заходи і програми для розширення можливостей працевлаштування молоді, в тому числі за допомогою освіти, підготовки і безперервного навчання з врахуванням потреби ринку праці; розширювати доступ до роботи шляхом прийняття комплексних політичних заходів, що сприятимуть створенню нових якісних робочих місць для молодих людей, і полегшити доступ до цих робочих місць, в тому числі за рахунок поширення відповідної інформації й організації відповідного навчання" [3].

Політика держави щодо зайнятості молодих людей повинна розглядатися як важлива форма соціального захисту цієї категорії громадян. Вдосконалення напрямів забезпечення зайнятості молоді вимагає зміщення пріоритетів від гарантованого забезпечення першим робочим місцем до загального узгодження політики у галузі молодіжної зайнятості та державної політики на ринку праці. Запровадження спеціальних заходів, які будуть спрямовані на захист права на працю найбільш вразливих груп у складі молодіжних трудових ресурсів. Ці заходи сприятимуть:

- 1) покращенню якості робочих місць;
- 2) встановленню рівноваги між гнучкістю ринку праці і захищеності працівників;
- 3) посиленню орієнтації економічного зростання на створення нових робочих місць;
- 4) запобіганню впливу молодих спеціалістів до неформального сектору економіки.

Першим кроком на шляху до реалізації такого підходу має стати впровадження сучасних інформативних індикаторів молодіжного ринку праці, які є випробуваними в практиці розвинених країн.

1. Частка молоді, яка не працює і не навчається (NEET — proportion of young people neither in employment nor in education or training). Цей показник включає в себе молодих людей, які є економічно неактивними не через навчання в учбових закладах (до таких належать особи, які втратили



Рис. 1. Нормативно-правове забезпечення зайнятості молоді на ринку праці

надію на працевлаштування, інваліди і жінки, що залишаються економічно неактивними через необхідність виконувати сімейні обов'язки), а також безробітна молодь. Таким чином, цей показник найкраще відображає нереалізований трудовий потенціал молоді.

2. Середній проміжок часу, за який випускники навчальних закладів знаходять свою першу роботу. Збільшення часу вимушеного безробіття ускладнює інтеграцію до ринку праці: молоді люди втрачають кваліфікацію, стикаються з упередженням ставленням з боку роботодавців і стають все більше схильними до втрати надії на достойне працевлаштування. До того ж, результати наукових досліджень свідчать, що юнак або дівчина, що стикнулася на початку свого трудового шляху з тривалим періодом безробіття, з більшою ймовірністю проведуть своє трудове життя, чергуючи безробіття з періодами низькооплачуваної зайнятості.

3. Співвідношення середньої заробітної плати в країні та середньої заробітної плати молодих працівників є показником, що найкраще характеризує конкурентоспроможність молоді на ринку праці (в ЄС таке співвідношення складає 70—80 %).

4. Частка молоді, що працює у незадовільних через певні якісні характеристики умовах: занадто довга тривалість робочого тижня, недостатня заробітна плата (що не відповідає рівню кваліфікації), робота на посаді нижче рівня своєї кваліфікації, відсутність соціальних гарантій, гарантій пенсійного забезпечення тощо. Молоді люди, які підпадають під цю категорію, являють собою ту частину молоді, що найбільше потерпає від дефіциту можливостей гідного працевлаштування.

Моніторинг молодіжного ринку праці на основі цих показників дозволить відслідковувати приховані проблеми молодіжної зайнятості, які мають місце поряд з порівняно

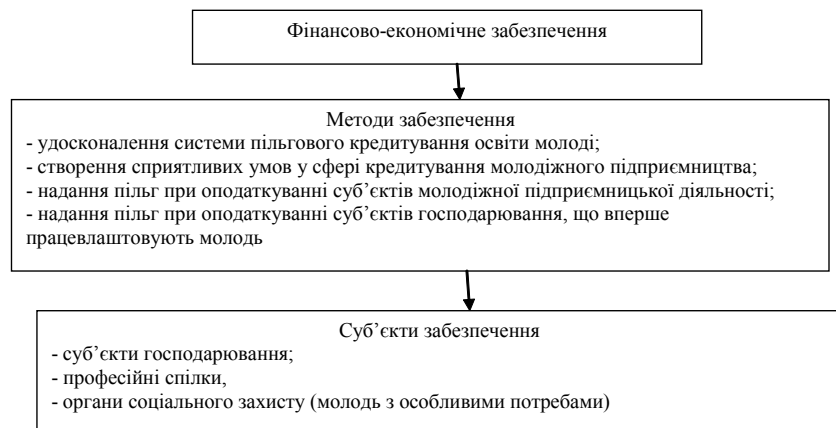


Рис. 2. Фінансово-економічне забезпечення зайнятості молоді на ринку праці

низьким рівнем молодіжного безробіття. Це, в свою чергу, допоможе переорієнтувати політику сприяння молодіжній зайнятості на вирішення питань стабільності зайнятості, якості робочих місць, наближення освіти до вимог ринку праці.

Напрями регулювання забезпечення зайнятості молоді можна поділити на:

— загальні (що охоплюють все населення) та селективні (направлені на певну групу працездатних громадян);

— прямі (відкриття нових підприємств, створення робочих місць, запуск соціальних програм зайнятості та навчання) та непрямі (опосередкований вплив на ринок праці через податкові, фіскальні та інвестиційні інструменти);

— активні (підвищення професійної мобільності працездатних) та пасивні (соціальна допомога по безробіттю).

На рисунку 1 розглянемо нормативно-правове забезпечення зайнятості молоді, як один із напрямів його регулювання на ринку праці. Таке забезпечення, вказує, що органи законодавчої та виконавчої влади у межах своїх повноважень повинні приділяти більше уваги створенню робочих місць для молоді.

Ефективність функціонування правової моделі зайнятості та конкурентоспроможності молоді на ринку праці, тобто її практичний рівень, залежить від тісноти співпраці та взаємодії суб'єктів забезпечення на всіх рівнях.

Наступним напрямом є фінансово-економічне забезпечення зайнятості молоді на ринку праці, який представлено на рисунку 2. На виробничому рівні, тобто рівні підприємства знаходяться суб'єкти господарювання, професійні спілки, органи соціального захисту, які приділяють увагу молоді з особливими потребами. Реалізація такої моделі можлива за умови функціонування фінансово-економічного забезпечення.

Підвищення рівня мотивації до праці є одним з головних завдань у системі заходів, спрямованих на забезпечення трудової зайнятості молоді. Один з ефективних способів підвищення рівня мотивації до праці відносно дорослої людини полягає у наданні молодим людям допомоги з виявлення власних смислів своєї трудової діяльності. Основними напрямками мотивування трудової зайнятості є: заробітна плата, можливість самореалізації, спілкування з колегами та клієнтами, кар'єрне зростання, відчуття своєї корисності, підвищення соціального статусу та інше.

Останнім є мотиваційний напрям забезпечення зайнятості молоді на ринку праці, який представлено на рисунку 3.

На відповідному рівні напрям мотиваційного забезпечення включає такі складові: сім'ю, друзів, близьке оточення, навчальні заклади, засоби масової інформації тощо.

Практичне застосування нормативно-правового, фінансово-економічного та мотиваційного напрямів забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці надасть можливість сприяння продуктивній молодіжній зайнятості та скорочення молодіжного безробіття в багатьох країнах світу.

ВИСНОВКИ

Підвищення рівня зайнятості серед молоді, покращення її якісних характеристик є важливою передумовою економічного розвитку країни, каталізатором перебігу економічних процесів як на регіональному, так і на державному, а відповідно і на міжнародному рівнях. Реалізація на практиці нормативно-правового, фінансово-економічного та мотиваційного напрямів забезпечення зайнятості молоді на ринку праці сприятиме продуктивній молодіжній зайнятості та мінімізації молодіжного безробіття в розвинутих країнах.

Література:

1. Бурлай Т. Актуальні проблеми зайнятості в новоінтегрованих країнах ЄС: уроки для України / Т. Бурлай // Економіка і прогнозування. — 2012. — № 2. — С. 71—85.

2. Грішнова О. Нові підходи до мотивації праці з урахуванням системи життєвих цінностей молоді / О. Гріш-



Рис. 3. Напрями мотиваційного забезпечення зайнятості та конкурентоспроможності молоді на ринку праці

нова, Т. Костенко // Україна: аспекти праці. — 2011. — № 7. — С. 3—8.

3. Кочемировська О. Напрями оптимізації системи прогностування попиту та пропозиції робочої сили: аналітична записка [Електронний ресурс] / О. Кочемировська; Нац. інститут стратегічних досліджень. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/397>

4. Онікієнко В.В. Ринок праці та соціальний захист населення України: ретроаналіз, проблеми, шляхи вирішення: монографія / В.В. Онікієнко. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2013. — 456 с.

5. Петрова І. Соціальні наслідки Євроінтеграції України. Ринок праці / І. Петрова. — К.: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2014. — 20 с.

6. http://www.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2016/youth-unemployment-has-receded-from-its-post-crisis-peak-but-remains-very-high-in-a-few-european-countries_empl_outlook-2016-graph13-en

7. <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>

References:

1. Burlay, T. (2012), "Actual problems of employment in the newly-integrated countries of the EU: lessons for Ukraine", *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 2, pp. 71—85.

2. Grishnova, O. (2011), "New approaches to motivation of labor, taking into account the system of vital values of youth", *Ukraina: aspekty pratsi*, vol. 7, pp. 3—8.

3. Kochemurovska, O. (2011), "The directions of optimization of the system for forecasting demand and labor supply: an analytical note", available at: www.niss.gov.ua/articles/397 (Accessed 15 Nov 2017).

4. Onikienko, V. (2013), *Rynok pratsi ta sotsial'nyy zakhyst naselennia Ukrainy: retroanaliz, problemy, shliakhy vyrishennia* [Labor market and social protection of Ukraine's population: retrospective analysis, problems, solutions], In-t demografii ta sotsial'nykh doslidzhen' imeni M. V. Ptukhy NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

5. Petrova, I. (2014), *Sotsial'ni naslidky Yevrointehratsii Ukrainy. Rynok pratsi* [Social implications of European integration of Ukraine. Labor market], Fond im. Fridrikha Eberta, Kyiv, Ukraine.

6. OECD (2016), "Youth unemployment has receded from its post-crisis peak, but remains very high in a few European countries", available at: http://www.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2016/youth-unemployment-has-receded-from-its-post-crisis-peak-but-remains-very-high-in-a-few-european-countries_empl_outlook-2016-graph13-en (Accessed 15 Nov 2017).

7. OECD (2017), "Youth not in employment, education or training (NEET)", available at: <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm> (Accessed 15 Nov 2017).

Стаття надійшла до редакції 21.11.2017 р.